(נעיל) **אל** תקרי ממנו אלא ממנו · יח) פירוש אל תקרי ממנו רפי אלא ממנו דגש ואינו כן אבל ממנו שבמורה דגושין ואינו מחליף כלל זה בזה וכן מצינו בסיפרי ולא נס ליתה אין כתיב כאן אלא ולא נס ליתה כ): **הראון** תמוה · פרש"י התאוו יותר משמע אלא פסק להם השניו כלא[רש"י והר"ר יוסף קרא פירש שפסק להם השניו ראשון והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה לפי שלא היה להם שניו וירד להם שניו שני: **ואמר** ריש לקיש מאי דכתיב זאת תהיה תורת המעורע תורת מוציא שם רע · אמר גרסינן ולא גרסי' ואמר דהא ריש לקיש לא אמר כלל נעיל:

לישנא תניתאי · פרש"י לשון שניני של רכיל מגלה סוד ואני מצאתי כתוב לשנא תניתאי שהקיפה הקב"ה אחת של עגל ואחת של בשר והוא שניני בתוכם:

*כל מילתא דמיתאמרא בחצי כב) תלתא ליה כה משום ליטנא ביטא · פירוש כגון ג' דברה בי פעוני דאיכא למימנע דלא אמרה משום ליטנא ביטא אבל אם הוא אמר דבר קנטור על חבירו אפילו היה אומרה בפניו אין בזה משום ליטנא ביטא:

*אבנט מכפר על הרהור הלב · אהיכא דאיתא ואבנט הוא כמו חגור של שם אזוכה מאד ואיתא נמי במדרש שהיה הכהן מקיפו סביביו ג' פעמים כנגד לב של אדם:

ובחזקתו

ואין יתרון לבעל הלשון לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל ז) נחש ואומרות ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון ואמר ריש לקיש כל המספר לשון הרע מגדיל עונות עד לשמים שנאמר °שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המספר לשון הרע ראוי לסוקלו באבן כתיב הכא אותו אצמית וכתיב התם °צמתו בבור חיי וידו אבן בי ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המספר לשון הרע אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנאמר °מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל אל תיקרי אותו לא אוכל אלא אתו לא אוכל ואיכא דמתני לה *על גסי הרוח ח) אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המספר לשון הרע אומר הקב"ה [לשר של] גיהנם אני עליו מלמעלה ואתה ט) עליו מלמטה נדוננו שנאמר °חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים אין י) חץ אלא לשון שנאמר °חץ שחוט לשונם מרמה דבר ואין גבור אלא הקב"ה שנאמר °ה' כגבור יצא גחלי רתמים היינו גיהנם אמר רבי חמא בר' חנינא מה תקנתו של מספרי לשון הרע אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה שנא' °מרפא לשון עץ חיים ואין לשון אלא לשון הרע שנאמר חץ שחוט לשונם ואין עץ יא) אלא תורה שנאמר °עץ חיים היא למחזיקים בה ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו שנאמר °וסלף בה שבר *רוח רבי אחא ברבי חנינא אומר סיפר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברוח הקדש שנאמר °יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות אלא מה תקנתו שלא יבא לידי לשון הרע אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה ואם ע"ה הוא ישפיל דעתו שנאמר וסלף בה שבר *רוח תנא דבי רבי ישמעאל °כל המספר לשון הרע מגדיל עונות כנגד שלש עבירות עבודת כוכבים וגילוי ערוות ושפיכות דמים כתיב הכא לשון מדברת גדולות וכתיב בעבודת כוכבים °אנא חטא העם הזה חטאה גדולה בגילוי ערוות כתיב °ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת בשפיכות דמים כתיב °גדול עוני מנשוא גדולות אימא תרתי הי מינייהו מפקא במערבא אמרי לשון תליתאי °קטיל תליתאי הורג יב) (ח) למספרו ולמקבלו (ג) ולאומרו א"ר חמא ברבי חנינא מאי דכתיב °מות וחיים ביד לשון וכי יש יד ללשון לומר לך מה יד ממיתה אף לשון ממיתה אי מה יד אינה ממיתה אלא בסמוך לה אף לשון אינה ממיתה אלא בסמוך לה ת"ל חץ שחוט לשונם אי מה חץ עד ארבעים וחמשים אמה אף לשון עד ארבעים וחמשים אמה תלמוד לומר שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ וכי מאחר דכתיב שתו בשמים פיהם חץ שחוט לשונם למה לי הא קמשמע לן דקטיל כחץ וכי מאחר דכתיב חץ שחוט לשונם מות וחיים ביד לשון למה לי לכדרבא דאמר רבא דבעי חיים בלישניה דבעי מיתה בלישניה היכי דמי לישנא בישא יג) (רבא אמר) בגון דאמר איכא נורא בי פלניא אמר ליה אביי מאי קא עביד גלויי מילתא בעלמא הוא אלא דמפיק יד) בלישנא בישא דאמר היכא משתכח נורא אלא בי פלניא טו) [דאיכא בשרא וכווריי] אמר רבה כל מילתא דמיתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא ג) אמר ליה טז) 'כל שכן חוצפא ולישנא בישא אמר ליה אנא כרבי יוסי סבירא לי ג) דאמר רבי יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי אמר רבה

אל תצאו ויצאו אל תותירו ויותירו שנים[מ"ר פ"ו] °מלשון הרע: °המומרים ללשונו נגביר · כמי שאומר מי לחון לנו דטפרים · חלמת לאמרת בעיקר: למלורע מוחלנו · חלמת לאמרת המתרגם לשון חליפה הייט לרעת: מדבר מלוחו לא אוכל · בהאי קרא לעיל כתיב מלשני בסתר רעהו: טל גסי הרוח · בהא דרב חסדא דבהאי קרא יז) דלוחו לא אוכל כתיב נמי גבה עיניים: כדונגו גרסי': ופלגם · מי שמולוף בה והפך לסלקה אלא תהא בו עוד שבור רוחו: כרתו · לשון כרת: מי מינייהו מפקא · הא בכולהו כתיב גדולות הלכך כולהו אתו: לישנא תניתאי · זה לשון הרכיל שהיא מגיעים בין אדם לחבירו לגלות לו סוד: נלחומרו · לרכיל עלמו שמתוך מריבה שנופלת בין הבריות הורגין זה את זה והורגין גוזלי הדם את הרכיל יח) שהרג בא על ידו: דבעי מיים בליסניה · יעסוק בדברי תורה ובלה: דבעי מיי בליסניה · יעסוק בתורה: גורא בי פלניא · דמשמע עשיר הוא וכלשעה מלוי אם בביתו לבטל תבשילין: גלויי מילתא בעלמא הוא · הוליל ואינו יד לאומרה בלשון הרע אלא מגלה לאותן שמבקשין אור לכו לבית פלוני: דמיתאמרא באפי מרה · שהאומרן לאומרה בפני האומר מני · ואחורי נאחורי · לראות מי יעמוד אחורי אלא בפני הבעלים אני אומרה אלמא לאו לישנא בישא תמיכא ל"ל אם כאו הבעלים ואמרו למה אמרת כן לא חזרתי בי לאמר לא אמרתי אלא בפניהם הודיתי: דמיתאמרא

מ"ל אמלאו · בשבת לנקום: בשניו רמאון · כשהתחיל המן לירד היה שניו יורד עמו כלכתיב (שמות מז) ויהי בערב ותעל השליו וגו' ובבקר היתה שכבת הטל וגו' ולאחר זמן מרובה התאוו יותר: במדבר פארן · מעשה מרגלים: שלא עגם · שיניים: מה יתן לך ומה יוסיף לך · עוד תורה אור הקדוש ברוך הוא שמירה שלא תספר

[נ' סע"י אל יצא מים ממקומו אלא לי אשבר לקיימם שבכי קרא אל יצא וגו' כתיב אמ"כ]

[נ"ל ואמר וכ"ל בע"י]

כ"ל למקבלו

[נ"ל ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא וכ"ל בע"י]

[נ"ל שייך שם]

מגילה מ: סנהדרין קז:

[תענית ח.]

פסחים קא

סופה כ.

תהלים קכ

ישעיה מב

משלי טו

שם ג

[נ"ל ברוח]

תהלים יב

[נ"ל ברוח]

שמות לב

ברכות לא

שם ד

משלי יח

שיטה מקובצת

ח) בשלוי בשלוי ראשון: כ) ראשון בשבתנו: ג) בעגל · גלוין · תיבה לפה קורא עון העגל בסיון הא כפרו בעיקר ושמעתי מפי הר"ר יצחק מפריש דעשרה נסיונות היינו עשרה כעסים שהכעיסו את הקב"ה והנם זועפים מתרגמינן בסיון · תרא"ש ל"ל: ד) רמיה ואמר רבי יוחנן (ס"י אמר ר"י כל וכו' וכן למפה ואר"י כל דמספר): ה) לנו וא"ר יוחנן משום רבי יוסי: ו) ופריומה סימן תורת"ת בח"ש גרו"ל והיינו דרשב"ל דאמר ריש לקיש: ז) אצל הנחש ואומרות: ח) הרוח ואמר: ט) ואתה מלמטה תיבת עליו נרשם עליו קו מלמעלה: י) אין חצי אלא לשון הרע שנאמר: יא) עץ חיים אלא: יב) הרג שאמרו ולמקבלו ולאומרו תיבת ולמספרו נמחק: יג) בישא רבה אמר: יד) דמפ"ק ליה בלישנא: טו) פלניא דאיכא בשרא וכווריי: טז) ליה אביי כל שכן: יז) קרא דכתיב אותו לא: יח) הרכיל שהחריגה בא: יט) מסנו י"ט אל תיבת פירש נמחק: כ) ליהה וכן גבי אליעזר עבד אברהם אנשים אשר אתו אין כתיב: כא) תיבת רש"י נמחק: כב) באפי מרה תיבת תלתא נמחק:

רבינו גרשום

במדבר פארן כדא"ת בשעת ביאת פרגלים: [מה יתן לך וכו' כלומר מה יכולת לך הנאתך ולא עשיתי מפני מה

דהו

אדם: [שתו בשמים פיהם · דער סוף השולם יכול להרוג בלשון הרע]: בסמוך ליה' למקום שפניע אגריפו · בביתו של פלוני שמתקנין שם כל היום מאכל: מעולם לא אמרתי דבר שחזרתי לאחורי · כלומר כשתיתי אומר דבר על שום אדם לא צרכתי לחזור לאחורי ולראות שלא יהא שם בעל הדבר שאמר' אם יהיה שם לא היה הושש שאינו משקר ואין אומרו בלשון הרע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' סוכ (למספרו) תו"מ וי"ב גי' כש"ל לאומרו: (ב) שם ולמקבלו ולאומרו עליו ל"ל ממלא:

דמיתאמרא באפי תלתא • שהכטלים לאמרה בפני ג' המגלה לאותה לאיזו לשון הרע שזה גילה תחלה דעתו שלא יהו] מגלה לאותו איזו מושב דמדע יצא דסופה להגלות וחבכרת חברת לית ליה וזה מגלה לחבירו וזה לחבירו עד שיודע: **מבכך רעתו בקול גדול וגו' קללה מתאבב לו** • לאותה ברכה קללה היא לו לחבירו: **ושמעין לאיבי** • אלמי שהוא עשיר ואחזי ואמרי ליה לאמרוה ל"ל אמרי ליה שמתאכסנין אצלו לאורחין עד שמכלין ממונו: **בא לידי רעתו** • שבהוא מספר בטובתו יותר מדאי הוא עצמו אומר חון ממדה רעה זו שבו לו אחרים שומעין זה משבחו ואומרים הלא מדת כך. וכך בידו: **לרוח סערה** • סערה עיני באחרים ואיני מהנה שביניו מכלין ע"י שאלה: **אומה** • ואוקימנא לעיל דהיינו נעשים: **אל יכרת מכיר יותר** • מפני שהרג אח אחבר: **פולא** • הבטבע שלאחר אליבע וקח ككרים: **ובחזקתו גבה לבו וגו'** • בעוזיהו משבעי: **שיחד ביהו** • כלי תשמישו שלא השאילם לאחרים: **נמה נמכבה בו'** • בפרשת ואתה תצוה נמכבה עניו המיוחדים לבגדי כהונה: **ויעבלו את הכהנים בדם** • רמז היה לנם שבבגדיה בפרת דמיה עולה ע"י כתנת עולה סיינו בפרה כל"ל וכן הוא בכל"ל משבת שבמים

רבינו גרשום

כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא • שהאחד הראשון אומרה בפני ג' אם חזר וסיפרה אחד מהם אין בו משום לשון הרע שלדעת כן אינו בפני ג' שאינו חושש אם יתפרסם הדבר דחבכרך וכו'): ושמעי אנסי • שלמונין: ואנסי ליה • שאומרים וראי עשיר הוא דאיל והוא מוציא כ"כ: שמתתך מובתו בא לידי רעתו • שם דקדקין אחריו ואומרים לו אותו שאתה משבח [כ"כ] הלא שבעונו שעשה כך וכך: איבא דאמרי • לאו מימרא איתמר אלא כי הוא נוגע [הוא ל]לשבעו: ומי שמיוחד ביתו לו • שרוצה להנות יחידי מכל טוב שיש לו בביתו ואינו רוצה שיהנו אחרים עמו: [ויסבלו את הכתנת בדם • סימן יבא כתנת ויכפר על מעשה דם: יבא דבר שבטובה • מצנפת שהי' על הראש]: אחיכא דאתיה' שכנגד לבו היה הענוה בכתיב ולא יחברו ביזע במקום שמזיעין כגון תחת שהיו אלא כנגד לבו שאינו מזיע שם: אין אשר [ותרפים]: כלומר אין אשר שבכפר על עון תרפים: דבר שבקול • דכתיב ונשמע קולו בבואו אלמא אית ליה כפרה לאומר לשה"ר ע"י מעיל ולא לקי בצרעת: יבא דבר שבחשאי • קטורת שהיה עושה לפנים בהיכל (כל) שאין אדם רשאי לכנס לשם לראותו [ויכפר על] מעשה חשאי לשה"ר שאומרים אותו [בחשאי] ובחדרי חדרים: קשיא שפיכות דמים שפיכות דמים: דהתם אמרת כתונת מכפר והכא אמרת עגלה ערופה מכפרת • [דרידיע מאן קטליה' כתונת מכפר: במזיד ולא אתרו ביה • דלא הוה בר קטלא כתונת מכפר • הא בצנעא הוא בפרהסיא' לשה"ר הנאמר בצנעא קטרת מכפרת דומיא דחשאי ג)אי] דלא אהני מעשיו אנשים צנועים כמה בשר חביא לפני תוס': ג) ושמעין אינשי ס"א אנסים: ג) ואנסין ליה: ג) אמר ליה תיתי בברכות אורח מוב מהו אומר כל מה שמרח בעה"ב לא מרח אלא בשבילי הייתו בצינעה: ד) אמר ליה תיתי לי דקיימי כל מה דאמר: ה) מי קיימת לעולם אות מ' נמחק: ו) לידי רעתו אמר ליה לא הוה שמיע לי:

ז) דכתיב מלשני בסתר רעהו וגו' הקשה הר"ר אלחנן למה ליה לאתויי האי קרא דאינו מפורש בהדיא ולא מייתי האי קרא דכתיב לפרש ולהזהר שלא תלקה בצרעת אל חספר לשון הרע זכור הנעשה בפרים שדברה באחיה ומדסמכיה לקרא דחשמר בנגע צרעת הוא דדריש הכי וי"ל דליכא למילף כולי האי דמצינו מרגלים שלא לקו בצרעת אלמא[דשאר]מיני עונשין יש בלשון הרע אבל קרא דאורחא אצמית משמע דזהו עונשו' הרא"ש ז"ל: ח) הוא כינס מטון אות ו' נמחק: ט) איני ואאמר רבי עגני בר ששון וכו' תיתמה לי מובא מאי פריך וכו' בגדי כהונה מכפרין שלא יענשו אף מי שאינו שב בתשובה א"כ למה גלו ישראל והלא נתכפר להם על עבודה זרה שעבדו ועל גלוי עריות ושפיכות דמים' הרא"ש ז"ל: י) חגיגה אמר הקב"ה יבא: יא) אבנגא • גלוין יש בבדרש שהיה מקיפו ל"ב פעמים נגד [הלב לב] בגימטריא ל"ב הרי' מני': יב) חיבות דכתיב והיה אל על לב אהרן נמחק: יג) מצינו להם כפרה בדבר אחר שפיכות: יד] דתני ר' אות א' נמחק: טו) שאם תגלה אותו אינו אות מ' נמחק: טז) נשמעין הס"ד ומה"ד מעשה: יז) חזיון הכא: יח) חשאי הוא קטרת יט) היומים וכתיב: כ) אחרים ועוד כתיב החם ושרה הגליד את יהוצדק וגו' משמע דחשיב ליהוצדק עם הבהנים בגדולים וצ"ע דקיי"ל דשרה אביו היה אחרון לכל הכהנים אשר ששוו בבית הראשון כן פי' רש"י בס' קינות מלך וכהן מלך צדקיה וכהן שריה שהיה נהרג בחורבן הבית ולא שמשׁ בבית ראשון כהן אחריו וא"כ למה מינה יהוצדק שם וצ"ל שלא היה יהוצדק כן גדול והוא מונה אותו שם לפי שהיה בהנים בגדולים של בית שם יהושע הגדול כן יהוצדק כהן הגדול בן ישי מלך ישראל: כנ) והכי תני אות א' נמחק: כד) לא • גלוין ועוד קשה לי למה לא הקשה רש"ז ז"ל סנהדרין דרוח ויתרוצו בתוס' דמבולהו פריך ושיגויי נמי קאי אבולהו הא דאתנו מעשיו כל דאמר לעשות העבירה והיה גומר דבריו לעשותה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה וכן בגלוי עריות מעלה עליו הכתוב כאלו שכבום [ואין] בגדי כהונה מכפרים וכן נמות הדרה אני אומר אם הוצאה הנבחרת לפולל כמו שמצינו בעזיהו ובחזקתו גבה לבו

ל) נמלה לגיבי מאן קטליה' כתונת מכפר: בזמיד ולא אתרו ביה • דלא הוה בר קטלא כתונת מכפר • הא בצנעא הוא בפרהסיא' לשה"ר הנאמר בצנעא קטרת מכפרת דומיא דחשאי ג)אי] דלא אהני מעשיו אנשים צנועים כמה בשר חביא לפני תוס': ג) ושמעין אינשי ס"א אנסים: ג) ואנסין ליה: ג) אמר ליה תיתי בברכות אורח מוב מהו אומר כל מה שמרח בעה"ב לא מרח אלא בשבילי הייתו בצינעה: ד) אמר ליה תיתי לי דקיימי כל מה דאמר: ה) מי קיימת לעולם אות מ' נמחק: ו) לידי רעתו אמר ליה לא הוה שמיע לי:

*) זכמים סמ: יומא מד.

גליון הש"ס רש"ז ד"ס בא וכו' יותר מדאי • וכ"ס בריי"ף פ"ב דבמס לעולם אל תביאו יותר מדאי וכגמ"ס פ"ו מהלכות דעות אל יפסר כפני שונאיו • וכ"כ בסמ"ג: **ד"ה** לעה נסמכה כו' כפ' ואתה תצוה • עיין סיגוס כ"ש זכמים דף פח ע"ב ד"ה לעה נסמכה:

[כ"ב לט.]

[כתובות קט: קי. ב"ב כח: כט. לח: לט.]

ב"ב קמד:

מסני מ

ב"ב לא:

ב"ב לא:

ב"ב לא:

וענוה שלא לשמה · שעושה עצמו עניו ואינו רוצה להוכיחו ואותה עטרה לא לשם שמים היא אלא שלא שמאלו וי"מ עטרה שלא לשמה פירוש משום גאוה לו שיאמרו מדם עניו הוא ומשפיל עצמו ושותק כחירופו ועלבונו ולא לשם שמים אלא לקנות שם אצל בקונגי' שפירש עטרה שלא לשמה שמוטב תוכחה מן הגריסים לא יסר אלי דהוה רשע גמור: **ומאן** דאמר עד נזיפה הא כתיב הכאה וקללה· ואם תאמר למאן דאמר כמי קללה הא כתיב הכאה כה) וי"ל שמא כדמפני אגב חביבותא דיוסף אמי לא דריש ליה קרא דויטל שאול כיון דליתיה בהאי קרא דויחר אף שאול אלא קרא אחריתא הוא: **הבי** גרסינן דאמר מר אימיה מדן ואבוה מנפתלי דבדברי הימים (ב' ג') כתיב ואמו מבני דן: (ועיג) **לעולם** אל יסנה אדם מלומות אביו ומלומות אביותיו· ומייתי ראיה שאמו היתה מבני דן ולקח לו לומות אביותיו:

הדרן עלך יש בערכין

הא בפרהסיא בעא מיניה רבי שמואל בר נ) נדב מרבי חנינא ואמרי לה רבי שמואל בר נדב דתניה דרבי חנינא מרבי חנינא ואמרי לה מרבי יהושע בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה °בדד ישב מחוץ למחנה מושבו הוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו לפיכך אמרה תורה בדד ישב וגו' אמר רבי נ) *יהודה בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא °שתי ציפרים לטהרתו אמר הקב"ה הוא עושה מעשה פטיט לפיכך אמרה תורה יביא קרבן פטיט תנו רבנן °לא תשנא את אחיך בלבבך יכול לא יכנו לא יסטרנו ולא ג) *יקלקלנו ת"ל בלבבך ד) שנאה *שבלב הכתוב מדבר *מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו שנאמר °הוכח

[ג"ל נהרשע וכ"ל כ"ל כ"ל זכן בכ"ב אלפס פ"ק נמס מדליקין סכת דף טו. וכן בסמלמות]

[ג"ל יקלנו ג"כ]

[נרכות לה: ע"ש]

[ג"ל תמה]

[ג"ל שינוך וכ"ל כ"ל וכ"ל בכ"ב אלפס פ"ב דכ"מ דף עז.]

[נ"ב טו:]

[גלסת ע"י שהוסיף בי וכן בכ"ב אלפס פכ"ל]

[ע"ז כ:]

ה) תוכיח הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחנו תלמוד לומר תוכיח מכל מקום ו) יכול אפי' ז) משתנים פניו ת"ל לא תשא עליו חטא תניא א"ר טרפון (*תמיהני) אני אם יש בדור הזה ז) שמקבל תוכחה אם אמר לו *טול קיסם מבין *עינך אמר לו טול קורה מבין עינך אמר רבי אלעזר בן עזריה תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח ח) ואמר רבי יוחנן בנורי מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי שהייתי קובל עליו לפני רבן ט) (*שמעון ברבי) וכל שכן *שהוספתי בו אהבה לקיים מה שנאמר °אל תוכח ליץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך בעא מיניה רבי יהודה בריה דר' שמעון י) תוכחה לשמה ועונה שלא לשמה הי מיניהו עדיפא אמר ליה ולא מודית דענוה לשמה עדיפא דאמר מר *ענוה גדולה מכולם שלא לשמה נמי עדיפא *דאמר רב יהודה אמר רב יא לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה היכי דמי תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה כי הא דרב הונא וחייא בר רב הוו יתבי קמיה דשמואל אמר ליה חייא בר רב חזי מר דקא מצער לי יא) קביל עליה דתו לא מצער ליה בתר דנפיק אמר ליה הכי והכי קא עביד אמר ליה אמאי לא אמרת יב) ליה באנפיה אמר ליה חס לי דליכסוף זרעיה דרב על ידאי עד היכן תוכחה רב אמר ל"עד הכאה ושמואל אמר עד קללה ורבי יוחנן אמר עד נזיפה כתנאי רבי אליעזר אומר עד הכאה רבי יהושע אומר עד קללה בן עזאי אומר עד נזיפה אמר רב נחמן בר יצחק ושלשתן מקרא אחד דרשו יג) °ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות יד) וכתיב °ויטל שאול את החנית עליו להכותו טו) למאן דאמר עד הכאה דכתיב °לבשתך ולבושת ערות אמך ולמאן דאמר עד קללה דכתיב °לבשתך ולבושת ערות אמך ולמאן דאמר עד נזיפה דכתיב ויחר אף שאול ולמ"ד נזיפה הכתיב הכאה וקללה שאני התם דאגב חביבותא יתירא דהוה ביה ליהונתן ברוח מסר נפשיה טפי עד היכן לא ישנה אדם טז) באכסניא שלו רב אמר עד הכאה ושמואל אמר עד יז) שיפשלו לו כליו לאחוריו בהכאה דידיה כולי עלמא לא פליגי בהפשלת כליו לאחוריו כולי עלמא נמי לא פליגי כי פליגי בהכאה דדביתהו מר סבר כיון דלדידיה לא מצער ליה מאי נפקא ליה מינה ומר סבר אתי לאיטרודי וכל כך למה דאמר מר אכסנאי פוגם ונפגם אמר רב יהודה אמר רב מנין שלא ישנה אדם יח) באכסניא שלו מן התורה שנאמר יט) *)°(אל) המקום אשר היה שם אהלו בתחלה רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא °וילך למסעיו מאי ביניהו איכא בינייהו אכסנאי דאקראי אמר ר' יוחנן מנין שלא ישנה אדם ומאומנות אבותיו שנאמר °וישלח המלך שלמה ויקח את חירם כ) מצר בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי ואביו איש צרי חרש נחושת כא) ואמר מר אימיה מבית דן וכתיב °(ו)אתו [את] אהליאב בן אחיסמך למטה דן עד היכן תכלית יסורין אמר רבי אלעזר כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו מתקיף לה רבא זעירא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני גדולה מזו אמרו אפילו נתבוונו למוזג כב) בחמין ומזגו לו בצונן בצונן ומזגו לו בחמין ואת אמרת כולי האי מר בריה דרבינא אמר אפילו נהפך לו חלוקו רבא ואיתימא רב חסדא ואיתימא רבי יצחק ואמרי לה במתניתא תנא אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתים כג) דווקא שלש ועלו בידו שתים אבל שתים ועלו בידו שלש לא דליכא טירדא למישדייהו וכל כך למה דתניא דבי רבי ישמעאל כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל עולמו במערבא אמרי

*) נ"ל עד

פורענות

[נ"ב כ"ה]

[ע"ז כ:]

[ע"ז כ:]

[ע"ז כ:

פורענות מזדמנת לו · למי שעברו עליו מרבעים יום בלא יסורין: **מפני סחוכסה** · שהיה מוכיח להם מעשיהם: **דורשיו** · דמקיים דור לדורשיו: **למעליותא** · לענין (מ) חסידות: מאי דכתיב זה דור דורשיו ולדקיו ברלאשית הקב"ה להפוך מעשה ברלאשית בימיהם: **תוקפא** · לעם: **ניחותא** · טוב לדעות:

הדרן עלך יש בערכין

השג יד בנודר · תורת דין הגג יד שהעני מידון בערכין לפי הגג ידו כדכתיב ואם מך הוא מערכך בתר טדר אזלינן ולא בתר גידל כדמפרש לקמן: **והשנים בגידל** · כדמפרש לקמן ילד שהעריך זקן טהן ערך זקן דלא אזלינן בתר שנים דידיה דטדר דהא לא אמר ערכי עלי אלא ערך פלוני עלי וערך זקן מבן שנים ומעלה פחות מערך ילד: **והערכין בנערך** · קלב הערך דזכר ונקבה בתר נערך אזיל ולא בתר מעריך כדמפרש לקמן אים שהעריך אשה דאמר ערך פלונית עלי טהן ערך (ג) ד) הנערך: **בזמן הערך** · כדמפרש לקמן אשה שהעריך עצמו פחות מבן עשרים דהוי ערך קטן וקודם נתינתו נעשה בן עשרים איט טהן אלא כשעה שהעריך תחילה: **אומר אני אף בערכין כן** · אילו מהרמי בערכין דומיא דקרבנות הוי כקרבנות דהא דאמרת דערכין אינן כקרבנות משום דלא דמו להדדי דמפני מה עני שהעריך עשיר טהן ערך עני לפי הגג ידו משום דאין העשיר חייב כלום ולא דמי למעורע וזה שאמר על העשיר לא נתכוון אלא לפי מדת שעטיו של העשיר שפחותין לו יחיירין על שעטיו שלו הלכך נידון בהגג יד דהא לא פירש כלום אלא ערך מדת [שעטיו של] העשיר קיבל עליו ודין ערך נידון בהגג יד: **אבל עשיר שאמר ערכי עלי** · דהוי חייב ערך שלם דומיא דמעורע עשיר ושמע (ג) עני וכו': **גמ' וקפריך הש"ג יד במעריך הוא** · ולא בנודר שהאומר דמי עלי אין נידון בהגג יד אלא הכל יתן כשיוכל דאמרינן בפרק האומר משקלי עלי (לקמן כ·) חומר בנדרים מבערכין שהנדרים אין נידונים בהגג יד: **ומשני כדכתיב על פי אשר תשיג וגו'** · כלומר הלי דקרי למעריך הכא (ה) דלישנא דקרא נקט: **השנים** (ד) **בנערך ולא בגידל** · דהאומר דמי פלוני עלי אין נידון לפי מדת שנים אלא כפי שעטיו פלוני ממכר בשוק: **ואף על גב דמדירו עשיר** · בתמיה מדירו הייט זה שאמר קרבן מעורע עלי: **דלמא עליה דמעורע הם רחמנא** · אלולת אבל אמדירו לא ואע"ג דהוי עני: **מאי אבל בקרבנות אינו כן** · הא בקרבנות נמי אזלת בתר עדר: לפוטרו אם כן נדר בהדיא חמשים סלעים ואיך נפטר בערך עני יג) ומשני

השג יד בנודר והשנים בגידל והערכין בנערך · תימה אמאי לא ערכינהו בהדי הדדי וליתני השנים והערכין בנערך ז) ועוד תימ' אמאי לא תני "זכר טהן ערך נקבה ולא אילטריך לקמן לומר הערכין בנערך ז) כו': **ביצד** עני שהעריך את העשיר כו'·*(פי' רש"י) לעיל (דף ז·) פרק אין בערכין פחות כו': **השג** יד בנודר במעריך הוא · פי' במעריך דוקא לא בנודר כדקאמרי' לקמן בהאומר משקלי (דף כ·) תומר בנדרים מבערכין שהנדרים חלים על הבהמה ועוף ואין נידונין בהגג יד מה שאין כן בערכין ח)(והוא למעוטי מעורע עשיר): **השג** יד בנודר כילד עני שהעריך את העשיר טהן ערך עני · ט) מפי הר"ר מנחם מיאוס"י כגון עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואמר י) זה עלי טהן ערך עני אבל בקרבנות אינו כן הרי שאמר קרבן של מעורע זה עלי כו' יא) אהא פליג רבי ואומר עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואומר מה שאמר זה עלי טהן ערך עשיר כמו בקרבנות וכן משמע יב)פי' דמתני': *אבל מדירו עשיר מאי הכי נמי דמייתי בעשירות א"ה מאי אבל בקרבנות אינו כן·והלא בקרבנות כמו כן הדין שאם אמר עשיר קרבנות של מעורע עני זה עלי מביא קרבן עשיר וא"כ מאי חילוק יש בקרבנות לערכין ומפני אחדא פי' אמעורע עשיר ומדירו עני דאילו גבי מעורע אם אמר עני קרבן של מעורע עשיר זה עלי טהן ערך עשיר דלא אזלינן בתר הטדר ובערכין אזלינן בתר הטדר דאילו אמר עשיר ערכי עלי ושמע עני [ואמר] מה שאמר זה עלי טהן ערך עני דאזלינן בתר הטדר ומש"ה אילטריך הוא למעוטי גביה דלא אזלינן בתר טדר כמו בערכין ולרבי דאמר ערכין וקרבן שוין בדין זה אם כן לא אילטריך הוא למעוטי מעורע עשיר אמדירו עני דטהן ערך עשיר שהרי גבי ערכין כן הדין אלא אילטריך הוא למעוטי מעורע עני ומדירו עשיר דש"ד הואיל ורבי בתר חיובא דגברא אזיל ה"נ ניזל בתר חיובא דגברא ולייתי קרבן עני קמ"ל דלא אבל לרבנן לא אילטריך הוא למעוטי מעורע עני ומדירו עשיר דהואיל דבערכין אזלינן בתר טדר פשיטא דבמעורע נמי אזלינן בתר טדר ולא אילטריך הוא לאהי פירש רש"י וכי דייקינן בסוגיא דבמעתיקן כן הוא אבל לריך עיון לרבי דמדמה אמר העשיר ערכי עלי לקרבנות דמעורע עשיר דעני הטדר בעי לאיתויי קרבן עשיר והייט דוקא כשאמר הנעי הרי עלי קרבנות מעורע זה לפוטרו ואם אמר כן בערכין מאי מעמא דרבנן כיון שאמר הרי מה שאמר זה על לפי:

פורענות מזדמנת לו תניא רבי אליעזר הגדול אומר ח) אלמלא בא הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב בדין אין יכולין לעמוד מפני תוכחה **שנאמר** °ועתה התיצבו ואשפטה אתכם לפני ה' את כל צדקות ה' אשר עשה אתכם ואת אבותיכם °זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה פליגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן חד אמר דור לפי פרנס וחד אמר פרנס לפי דורו למאי הלכתא איליבא למעליותא דמר סבר אי מעלי דרא מעלי פרנס ומר סבר אי מעלי פרנס מעלי דרא הא איכא צדקיה דהוה מעלי ודריה לא הוה מעלי והא יהויקים דלא הוה מעליודריה הוה מעלי דאמר*רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב °בראשית ממלכות יהויקים*מלך יהודה ג) ביקש הקב"ה להחזיר את העולם לתוהו ובהו בשביל יהויקים כיון שנסתכל בדורו נתיישבה דעתו ביקש הקדוש ברוך הוא להחזיר את העולם לתוהו ובהו מפני דורו של צדקיהו כיון שנסתכל בצדקיהו נתיישבה דעתו אלא לענין תוקפא וניחותא קאמרינן:

הדרן עלך יש בערכין

השג יד בנודר והשנים בגידל והערכין בנערך

והערך בזמן הערך השג יד בנודר כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני ועשיר שהעריך את העני נותן ערך עשיר אבל בקרבנות אינו כן"הרי שאמר קרבנו שלמצורע זה עלי היה מצורע עני מביא קרבן עני עשיר מביא קרבן עשיר רבי אומר אומר אני אף בערכין כן יוכי מפני מה עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני שאין העשיר חייב כלום אבל עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר: **גמ'** [ג] **השג** יד במעריך הוא כדכתי' °אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן הנה השנים בגידר בנערך הוא איידי דאמר השג יד בנודר אמר נמי השנים בגידר: השג יד בנודר כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני: מ"ט דאמר קרא אשר תשיג יד הנודר בנודר תלה רחמנא אבל בקרבנות אינו כן הרי שאמר קרבנו של מצורע זה עלי היה מצורע עני מביא קרבן עני ואע"ג דמדירו עשיר °ואם דל הוא אמר רחמנא ולא דל הוא אמר רבי יצחק כשהיה מדירו עני ודלמא עליה דידיה הם רחמנא אמדירו לא דהכתיב הוא אמר רב אדא בר אהבה ואין ידו משגת לרבות את הנודר אבל מדירו עשיר הכי נמי דמייתי בעשירות א"כ מאי אבל בקרבנות אינו כן אחדא

ג"ל והנערכין בנערך כילד ילד שהעריך זקן לא זכר שהעריך נקבה ולא אילטריך לומר השנים בגערך וכו'

א א מיי' פי"ד מהלכות מעשה קרבנות הלכה ט ופ"ט מהל' מחוסרי כפרה הלכה יא:

מהרש"ל פ"ו

ב ב מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה ו:

מתחיל דכור מדם ל"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לגעליתא וכו' ת ס י ד ו ת שם ד"ה ואח"כ מ"ה כדאמרינן מאי שנא דכתיב: (ב) ד"ח הנערכין בנערך וכו' ערך אשה הס"ד ואח"כ מ"ה הנדר הנודר אבל וכו' עני וכו' הס"ד ואח"כ מ"ה הגג יד כו' וקפרין: (ד) ד"ה השנים בגידל בנערך הוא ולא בגידל:

שיטה מקובצת

ח) אומר אלמלי בא אות א' נמחק:ב) יהודה בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה ביקש: ג) השג יד בנודר המשג יד בנודר הוא כרכתיב כאשר תשיג: ד) בנערך · גליון וי"ל ז) בנערך · לייתי: ח) נדר לישנא אות ד' נמחק: ט) נדר לישנא אות ה' נמחק: י) בנערך כיצד כו': ת) תיבות והוא למעוטי מצורע עשיר נמחק: ע) עני · ספרש הר"ר מנחם: י) ואמר מה שאמר זה עלי: יא) כו' ואדא פליג רבי ואמר דעשיר שאמר: יב) משמע ריהבא דשמעתא דאמרי' אבל כו' תיבות מי' דתמני' נמחק: יג) עני · מורי הרש"ר:

ד) ערך אשה הס"ד ומה"ד הערך בזמן הערך: ה) נדר לישנא אות ד' נמחק: ו) משום דשנים בגידר בו אם ילד הוא אם זקן דאוי גם השג יד תחיה בגידר אם עני אם עשיר לכן תנגדו בחדא לישנא והיינו דקאמר בגמרא איידי דאמר השג יד בנודר אמר השנים בגידר · הרא"ש ז"ל: ז) בנערך כיצד כו': ח) תיבות והוא למעוטי מצורע עשיר נמחק: ט) עני · ספרש הר"ר מנחם: י) ואמר מה שאמר זה עלי: יא) כו' ואדא פליג רבי ואמר דעשיר שאמר: יב) משמע ריהבא דשמעתא דאמרי' אבל כו' תיבות מי' דתמני' נמחק: יג) עני · מורי הרש"ר:

[סנהדרין קג. ע"ב]

[בן יאשיהו]

רבינו גרשום

פורענות מזדמנות לו· ואם יאורע לו אחת מאלו בתוך מ' יום נצול מאותו פורענות: צדקות ה' אשר עשה [אתכם ואת אבותיכם]· מלמד שבצדקה עשה את אבותיכם ולא בדין: זה דור דורשיו· כלומר כדור כן דורשיו היינו מנהיגיו: לענין תוקפא וניחותא· כלומר שאם המנהיג קפדן כך כל הקהל וכן נמי אם הוא ניו אף כולן כן:

הדרן עלך יש בערכין

השג יד בנודר· [השג יד דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו בתר השג יד דמעריך אזלינן דהייטו נודר כדמפרש בגמרא ולא בתר נערך כדמפרש כיצד עני שהעריך כו'; והשנים בגידר· היינו כערך המשכתוב (בתורה) אם מבן חדש שנים אם מבן עשרים בתר שנים דנערך אזלינן ולא בתר מעריך ומפרש כיצד כו' אבל חד וחד]: אבל בקרבנות [אינו כן]· דלא אזלינן בתר השג יד דמדיר אלא [דנידר] כדמפרש הרי שאמר קרבנות של מצורע זה עלי(ל)·יש שמביא התחיה: היה מצורע עני [מביא קרבן עני] כו': [וקא בעי אמאי תני הנא השג יד בנודר הא בגדרים לא אזלינן בתר השג יד אלא בערכין במעריך ותחדע דהאי נודר דקתני הייטו מעריך ואמאי תני נודר בתר לישנא דקרא אזיל דכתיב על פי אשר תשיג יד

[תנודר יעריכנו] קא קרי למעריך נודר והשנים בגידר]: בנודר תלה רחמנא השג יד דאי עני הוא נתן שקל ופטור אפילו יעשיר אח"כ ואם לא נתן שקל בעניותו אם יעשיר יתן ערך שלם: אבל בקרבנות אינו כן· אלא תלינן השג יד בגידר: ואע"ג דמדיר עשיר· יביא קרבן עני כשהגידר עני: ואמאי אם דל הוא· דמביא קרבן אמר רחמנא יביא קרבן עני והאי מדירו דחייב להביא קרבן עשיר הוא ואמאי מביא קרבן עני: כשהיה מדירו [נמי] עני· הלכך מביא קרבן עני: [ואמאי] דלמא עליה דידיה· על מצורע עצמו כשהיא דל הם רחמנא עליה דלייתי בדלות אבל מדירו שאמר קרבנותיי עלי אף על גב דעני הוא לא הם רחמנא עליה אלא לייתי קרבן עשיר דהא כתיב הוא כלומר דהוא מצורע לייתי בדלות אבל לא מדירו: (אמר רב אדא הדר כתיב) [אמר רב אדא הדר כתיב] ואין ידו משגת· דלא צריך למכתב דהא כתיב ואם דל הוא אלא ואין ידו משגת לרבות את [הנודר] [המדיר] דכשהוא עני דמייתי נמי קרבן עני: אבל מדירו עשיר [מאי] הכי נמי [דמייתי בעשירות] אע"ג [דהמדיר] [דמצורע] הוי עני אלמא דבתר מדיר אזלינן מאי אבל בקרבנות אינו כן כלומר דאזיל בתר נידר הא קא חזינן מדוקיא דאזיל [נמי] בתר מדיר כמו בערכין: לעולם

ל) כלומר דע"ל אם זה שמביא תמתיו סיס מצורע עני וכו'. ב) ל"ל ולחידי דקא קרי למעריך נודר אמר עני והשנים בגידר